

anàlisi de la indústria lítica localitzada al bac de can menera alta garrotxa

per
RAMON BUIXÓ i CAPDEVILA

L'estudi d'aquest material contribueix al coneixement i reconstitució, encara que molt petita, del que fou la vida en altres temps, de grups humans establerts a l'Alta Garrotxa.

Probablement, Can Menera fou l'hàbitat d'un grup humà que visqué durant el Paleolític Superior o l'Epipaleolític a l'Alta Garrotxa.

L'estudi del seu material ha estat efectuat a partir de la tipologia analítica de G. Laplace, analitzant molt acuradament cada una de les peces del conjunt, donant el mínim de caràcters, tant morfològics com tecnològics. La dificultat de l'anàlisi rau, no obstant, en el nombre tan reduït de peces que ha fet difícil una lectura, comprensió i interpretació del conjunt de tot el material (1).

SITUACIÓ DEL JACIMENT

El jaciment anomenat el Bac de Can Menera es troba situat en un dels marges de la pista forestal, en un revolt molt acusat, un xic abans d'arribar a la pagesia de Can Menera, d'on rep el nom el jaciment. Aquesta pagesia es troba a prop de la pista que, procedent de Sadernes i passant pel Coll de Faja, condueix al grup de cases de Bassegoda.

Se situa a un 720 metres d'altitud i queda marcat per les coordenades (mapa de l'Institut Geogràfic i Cadastral, escala 1/50.000 en el full n.º 257) 42° 18' 2" de Latitud Nord i 6.º 19' 7" de Longitud Est.

HISTÒRIA I INTERPRETACIONS

Aquest jaciment prehistòric fou descobert pel Sr. Ramon Sala, de Castellfollit de la Roca, l'any 1974, quan després d'una esllavissada aparegué un nombre determinat de material en sílex, en un dels talussos de la pista que condueix a la casa de Can Menera. Aquest material fou recollit juntament amb el Sr. Narcís Puigdevall.

La notícia de l'existència d'aquest la dona el mateix Ramon Sala en la «III Assemblea d'Estudis de Besalú i el seu Comtat», celebrada l'any 1976, i publicada l'any 1980. La notícia ens arriba així: «Acabat el Würm Antic cap als 33.000 anys, la talla de la pedra s'alleugereix. Entrem al Paleolític Superior. D'aquest període només n'hem trobat a la Garrotxa, fins ara, un jaciment: el del Bac de Can Menera, terme de Bassegoda».

(1) Agraïixo l'ajuda rebuda en l'anàlisi del material per part de G. Alcalde, J. Estévez, J. Maroto i N. Soler.

El maig de l'any 1981 Ramon Sala fa donació de materials procedents de la Garrotxa que guardava en dipòsit a casa seva al Museu d'Olot. Els materials del Bac de Can Menera foren els primers a ser remesos amb motiu de l'actual estudi.

LA PRESENCIA DE L'HOME EN EL PALEOLÍTIC SUPERIOR I EPIPALEOLÍTIC A LA COMARCA DE LA GARROTXA

Els coneixements del modus de vida i del comportament dels grups humans que habitaren la comarca durant aquests moments són molt minsos.

Situat a l'extrem meridional de la Garrotxa, coneixem un lloc d'habitació localitzat a la Vall de Sant Aniol de Finestres sota un gran bloc de pedra sorrenca: el Roc de la Melca. Es tracta d'una comunitat de fa uns 21.000 anys (Gravetià Final), (SOLER N. 1979-1980). També coneixem un altre hàbitat no gaire llunyà d'aquest en abric natural, com és Coma d'Infern, a la Vall d'Hostoles. Coma d'Infern s'ha identificat com un grup associat als moments transicionals entre el Paleolític Superior i el Neolític (SOLER N. 1980).

Respecte a la zona d'Olot, l'única prova és la presència d'un nombre reduït de peces lítiques, la majoria en sílex, que es trobaren anys enrera a prop de Can Godomar de Batet, (ALCALDE G., i OLLER J., 1979).

De la zona d'Olot passem a l'Alta Garrotxa, on la presència de l'home és testimoniada pel material lític de Can Menera. Hom ha descartat la possibilitat d'associar el material al Paleolític Mitjà, i s'ha atribuït com a propi del Paleolític Superior o inclús de l'Epipaleolític; per una banda perquè es tracta de material tallat quasi exclusivament en sílex, i per una altra perquè tècnicament és una indústria laminar. Ara bé, no es pot precisar una cronologia més acurada a partir de la sola anàlisi industrial, més i tenint en compte l'escassetat del material, i la manca d'altres elements per poder contrastar-ho.

L'EMPLAÇAMENT

Can Menera seria un jaciment a l'aire lliure, utilitzat probablement com a lloc d'habitació. La importància de Can Menera ens la dona, no obstant, el mateix emplaçament. La situació, diríem estratègica, ens ha obligat a esbrinar molt més l'àrea possible de tot el conjunt.

Hom ha pogut observar que Can Menera compta amb unes condicions excepcionals d'habitabilitat, a l'igual que unes condicions de comunicació i desplaçament extraordinàries. Aquest grup humà de Can Menera tenia la possibilitat d'accedir al control i al desenvolupament de les seves activitats en tres zones ben diferenciades pels relleus característics de l'entorn. Per una banda, és situat vora les aigües d'un torrent a uns 720 metres d'alçada, el qual a pocs centenars de metres més avall s'aigua-barreja amb un altre, formant la part més alta del riu Borró, optant d'aquesta manera a un control de tota l'entrada a la Vall d'aquest riu. Per una altra banda i cap a Ponent, la Serralada de Riu queda trencada per tres Colls i la comunicació i posterior desplaçament a la Vall del Llierca es realitza en poc temps.

Molt important és també la comunicació envers el Nord, on vorejant els contraforts de les diferents muntanyes que formen el Pre-pirineu Català en la zona, poden gaudir d'immillorables zones de pas cap al que és l'actual ratlla fronterera entre l'Estat espanyol i l'Estat francès. Un dels passos més importants en l'actualitat és on es troba ubicat l'Hostal de la Muga, en la mateixa línia de frontera.

D'aquesta manera, els homes de Can Menera accedien a la cacera, la pesca, com una possible activitat recollectora dintre de tres zones d'un mateix ecosistema.

ANÀLISI DE LA INDÚSTRIA LÍTICA

L'anàlisi dels Útils

Denticulats.

L'utilitatge amb retoc simple és ben representat a Can Menera dintre el conjunt total de la indústria. Del Grup dels Denticulats n'hi ha un conjunt de 5, quatre dels quals són Osques. La majoria estan fets sobre làmina, i 1 és sobre Esclat. No hi ha cap tipus de taló que sigui més representat que els altres.

- D11 (cSmd lat esq) E lam f. f Si 25.9.2.
- D21 (eSpd lat dist) E crtx. f. transv Si 17.18.5.
- D21 (eSpa lat dret) E lam pl.ó Si 25.10.5.
- D21 (eSpd lat esq) E lam pl. f Si 12.6.2.
- D21 (eSud lat esq. prox) E lam pu. pl Si 56.25.6.

Truncadures.

De l'Ordre dels Abruptes coneixem 2 peces que pertanyen al Grup de les Truncadures. Les dues són obliqües, una de les quals és fragmentada. L'altra és sobre làmina. Es troben situades a l'extrem transversal distal.

— Frg T22 (cApd transv dist) E lam f. T Si 56.25.6.

— T22 (cApd transv dist) E lam f. T Si 12.5.2.

Puntes de Dors.

També de l'Ordre del Abruptes hi ha una peça del Grup de les Puntes de Dors. La Definició de punta lí és donada senzillament pel caire d'objecte punxegut. Es troba feta sobre làmina i el taló és pla.

— PD23 (cApd lat dret) E lam pl. PD Si 17.4.2.

Burins.

Els burins a Can Menera tenen un percentatge molt elevat. En conjunt dominen els de cops laterals i els de cops latero-transversals. Dos són oposats a Osques. Tots són sobre làmina, tret d'un que és sobre Abrupte.

— B11 prox (rect d esq) E lam B. ch Si 21.12.5.

— B12 dist (rect d esq) E lam f. Si 23.9.2.

— B23 dist (rect p) + A2. D21 (eSpd lat esq) E lam crtx. B Si 31.25.11.

— B31 dist (polig nb car) E lam crtx. B Si 33.12.14.

— B32 dist (polig p) + D21 (eSpd lat dret) E lam crtx. Si 26.16.9.

— B32 dist (rect d esq) E lam die B Si 43.12.6.

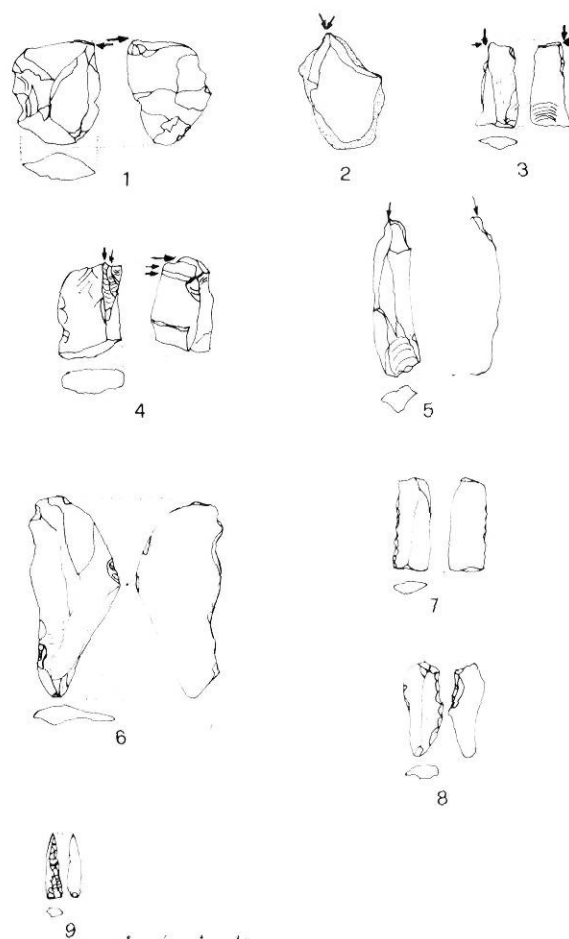
Escatats.

Del Grup dels Escatats en coneixem 2 en total del conjunt de la indústria de Can Menera.

L'Anàlisi Morfotècnica de l'Esclat

De tot el conjunt de la indústria analitzada podem observar que no existeix una unitat, les dades extretes de l'anàlisi són més morfològiques que no pas interpretatives.

Començant per l'anàlisi del còrtex, ens adonem que és una indústria que en la seva gran majoria no el conserva. De tot el conjunt (94) hi ha 7 dels Esclats, 38 dels Esclats Laminars, 9 dels Esclats Secundaris de Talla i 2 Fragments

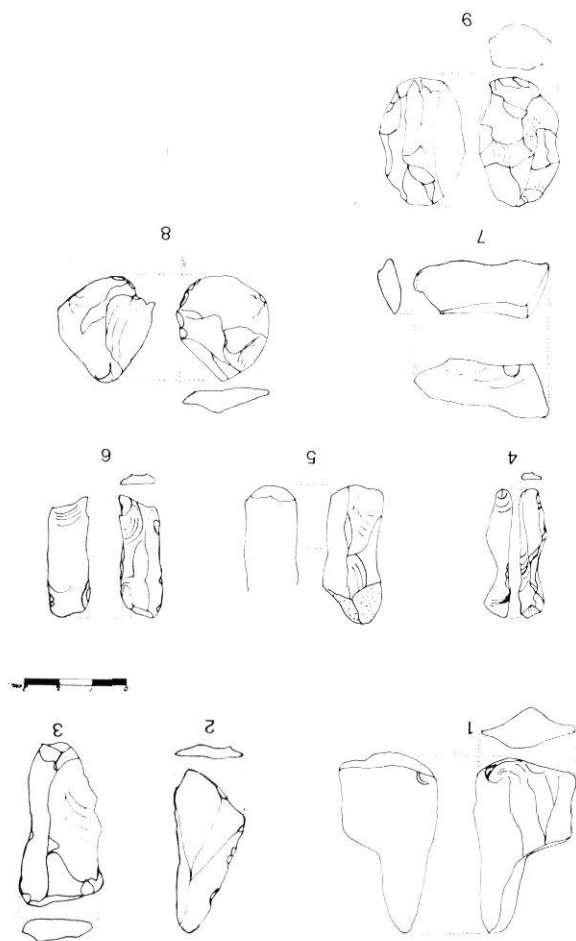

Burins 1-5, osca 6, denticulats 7-8 i punta de dors 9.

d'Esclat que no conserven el còrtex. Es pot apuntar la possibilitat de la intencionalitat en treure'l en la preparació del nucli per a l'obtenció de làmines que posteriorment s'hi produiran útils.

Referent a l'anàlisi dels talons, en el cas dels Esclats s.e. predominen els corticals: 5 d'un conjunt de 13 Esclats analitzats. La resta són 2 amb taló diedre, 2 amb taló pla, 2 amb taló fracturat i 1 amb taló lineal i facetat. Del conjunt de 43 Esclats Laminars, 15 són amb taló pla, 14 amb taló fracturat, 4 amb taló puntiforme, 3 amb taló diedre, 3 amb taló lineal, 3 amb taló facetat, i 1 amb taló cortical. De 10 Esclats Secundaris de Talla n'hi ha 4 amb taló fracturat i 1 amb taló lineal, 1 facetat, 1 puntiforme, 1 pla, 1 cortical i 1 diedre.

La part oposada del taló, o sia l'extremitat distal, la gran majoria és amb fractura: dels esclats n'hi ha 14, dels Esclats Laminars 18 dels Esclats Secundaris de Talla 6.

Esclats laminars 1-6, esclats 7-8 i nuclis 9.

Hem pogut observar que hi ha 7 Esclats sencers, en 2 dels quals el còrtex es troba oposat a un altre còrtex. Dels Esclats Laminars n'hi ha 15, dels Esclats secundaris de talla n'hi ha 3.

Dels 13 Esclats n'hi ha 2 amb els talons fracturats i 3 amb fractures en la part distal. Pel que es refereix a la fractura per flexió, en el cas dels Esclats no n'hi ha cap en la seva part proximal, però sí en canvi 1 en la seva extremitat distal. Dels 43 Esclats Laminars, 14 tenen el taló amb fractura i 19 la fractura és a la part distal. D'aquestes, n'hi ha 3 que ho són per flexió en la seva part proximal i 8 a la part distal. A més, 5 amb fractures a la part medial i 2 a la part lateral dreta i en cas dels Esclats s. e. hi ha 6 fractures medials i 2 a la vora lateral dreta, una de les quals és molt profunda

En els Esclats Secundaris de Talla hi ha 4 amb fractures en el taló i 6 en la seva extremitat distal. També n'hi ha 3 a la part medial.

De tot el conjunt hi ha molt pocs Esclats amb senyals d'utilització. En total són 4, 3 amb retocs marginals que li són continus.

L'Anàlisi de la Tècnica de Talla

El sílex en aquest jaciment s'hauria aprofitat bastant, com ens ho demostren les extraccions en nuclis de tamany relativament reduït.

Tenim en conjunt un total de 3 nuclis, 2 dels quals conserven encara el còrtex, i el tercer no el conserva.

Morfològicament, 1 és un fragment de nucli, i els altres 2 contenen dos plans de percussió en angle diedre, de manera que podem dir que en conjunt tenen dues direccions en la tècnica de talla. No es pot senyalar un índex entre l'allargament de les extraccions, donada la complicada morfologia d'aquests nuclis. No obstant, existeix cert paral·lisme en les arestes, i en tot cas són nuclis que poden ésser utilitzats per a la talla laminar principalment.

Un altre element de la tècnica de talla és la presència de làmines en cresta. De les quatre làmines en cresta conegudes, n'hi ha dues que són làmines de vora de nucli, una altra és amb doble cresta (en sentit estricte), que compta amb la presència d'un doble bulb, i la quarta que és de cresta simple.

La presència de làmines de cop de burí i burins són altres elements propis de la tècnica de talla. El total de làmines de cop de burí és de 3, i el de burins és de 6. Morfològicament 2 làmines de cop de burí són de secció triangular i l'altra de secció quadrangular.

CONCLUSIONS

Després de tota l'anàlisi industrial del conjunt de Can Menera, donarem una sèrie de puntuacions que vindran a ésser una mena de conclusions molt aproximatives del que podria haver representat Can Menera.

- Can Menera és un jaciment ubicat a l'aire lliure i possiblement un lloc d'habitació o ocupació. La seva extensió ens és desconeguda.
- La indústria lítica de Can Menera és una indústria tecnològicament laminar, o sigui leptolítica. El 93 % és sílex. El nombre d'aquesta indústria és molt reduït.
- Desconeixem d'estratigrafia i del context arqueològic.
- Situació excepcional del jaciment. Existència de tres zones ben diferenciades aptes per al desenvolupament de les seves activitats.

BIBLIOGRAFIA ESPECÍFICA

- ALCALDE G., OLLER J., (1979). «Notícia sobre el jaciment de Can Godomar de Batet», **Annals 1978 del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca**, pp. 121-127. Olot.
- ALCALDE G., BUXÓ R., OLLER J., RODRÍGUEZ A., (1981). **Els Primers Grups Humans de la Garrotxa**, Patronat del Museu - Biblioteca d'Olot. Olot.
- BORDES F., (1961). **Typologie du Paleolithique Ancien et Moyen**. Publications de Préhistoire de l'Université de Bordeaux. Bordeaux.
- LAPLACE G., (1974). «La typologie analytique et structurales: Base rationelle d'étude des industries lithiques et osseuses», **Banques des données archeologiques**. CNRS número 932. Marseille Juin 1972. pp. 91-142.
- LAPLACE G., (1976). «Notes de typologie analytique: anatomie et orientation de l'éclat brut ou façonné», **Dialektike**. Cahiers de Typologie Analytique, pp. 30-34. Université de Pau.
- LAPLACE G., (1977). «Notes de typologie analytique. Orientation de l'objet et rectangle minimal», **Dialektike**. Cahiers de Typologie
- SALA R., (1980). «Romanització a la Garrotxa», **Actes de la III Assemblea d'Estudis sobre el Comtat de Besalú**. 1976, pp. 365-392. Olot.
- SOLER N., (1979-80). «El jaciment prehistòric del Roc de la Melca i la seva cronologia. St. Aniol de Finestres (Girona)». **AIEG.**, vol. **XXV-1**. Girona.
- SOLER N., (1980). «El jaciment prehistòric de Coma d'Infern», a Les Encies (Les Planes)», **Cypsela**, III, pp. 31-65. Girona.